

ISSN 2181-9599

Doi Journal 10.26739/2181-9599

ЎТМИШГА НАЗАР

1 МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР 1

LOOK TO THE PAST
SPECIAL ISSUE 1

ТОШКЕНТ-2025

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори,
профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари
университети

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Аширов Адхам Азимбаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Агзамова Гулчехра Азизовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Бурдиашвили Майя
тарих фанлари доктори,
Телави давлат университети

Кожакеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика
университети

Аминова Азиза Марковна
тарих фанлари доктори, доцент,
Навоий давлат педагогика институти

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори,
Тошкент ирригация ва кишлок
хужалигини механизациялаш
муҳандислари институти
Миллий тадқиқот университети

Худайқулов Тулқин Дўстбоевич
Тарих фанлари доктори (DSc)
Шаҳрисабз дала педагогика институти

Гофоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори, профессор,
Қариш муҳандислик-иқтисодиёт
институти

Халикова Раҳбар Эргашевна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Эшов Боходир Жўраевич
тарих фанлари доктори, профессор
Қариш давлат университети

Маҳкамova Надира Раҳмановна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент ахборот технологиялари
университети

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори,
Телави давлат университети

Абдуллаева Яхшибека Атамуратовна
тарих фанлари доктори, доцент,
Нукус давлат педагогика институти

Мустафасева Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари доктори
Ўзбекистон Фанлар академияси

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Хайдаров Ғайратбек Мирзапўлатович
тарих фанлари доктори, профессор,
Андижон давлат университети

Расулов Абдуллажон Нуридиневич
тарих фанлари доктори, профессор
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори, профессор
Санкт-Петербург Тарих институти

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори, профессор,
Қозоғистон давлат тарихи институти

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори, профессор,
Қозоғистон Миллий университети

Хайдаров Муродилла Махмуталиевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Тожибоев Музаффар Турдибоевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ИИВ Академияси

Алиева Лале
тарих фанлари доктори,
Озарбайжон давлат университети

Саипова Камола Давляталиевна
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори,
Догистон мустақил университети

Иноятова Диларам Маниглиевна
Тарих фанлари доктори (DSc), профессор
Ўзбекистон Миллий университети

Дорошенко Татьяна Ивановна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Ширванова Тарана Амирага кызы
тарих фанлари номзоди, доцент,
Азербайджон давлат
иқтисодиёт университети

Мирзалиев Улуғбек Бегмурзаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), Гулистон
давлат педагогика институти

Нуруллаева Шоира Кушназаровна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Урганч давлат университети

Толибоева Нодира Одилжоновна
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон
жаҳон тиллари университети
Масъул котиб

Теймураз Ахалмосулишвили
тарих фанлари номзоди, профессор,
Телави давлат университети

Джоробекова Айнур Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Қозоғистон дипломатия академияси

Рахмонқулова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Исаков Бахадир Нигматуллаевич
тарих фанлари номзоди,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Холмуродов Дилшод Рашидович
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), Жиззах давлат
педагогика университети

Одилов Аброр Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети
Масъул котиб

Тўхтабасв Аъзамжон Шарипхўжаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент,
Наманган давлат университети

Халмуратов Бахтиёр Режавалиевич
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент,
Наманган давлат университети

Алимардонов Отабек Қудратович
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доценти
Ўзбекистон Миллий университети

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. Раҳбархон Муртазаева ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОННИНГ ХОРИЖДАГИ ВАТАНДОШЛАР БИЛАН АЛОҚАЛАРИНИ МУСТАҲКАМЛАНИШИ - УМУММИЛЛИЙ ТОТУВЛИКНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ЯНГИ БОСҚИЧИ.....	5
2. Diloram Babajanova AMIR TEMIR VA TEMURIYLAR DAVRINING ЎРГАНИЛИШИ.....	9
3. Eshov B.J. JANUBIY O‘ZBEKISTON JANON TAMADDUNI KONTEKSTIDA.....	16
4. Адолат Раҳманкулова ЭТНОКУЛЬТУРНОЕ МНОГООБРАЗИЕ УЗБЕКИСТАНА.....	22
5. Muborak Matyakubova XVI-XVIII ASRLARDA XIVA XONLIGINING IQTISODIY-MADANIY HAYOTI.....	30
6. Раушан Камалова СОЦИАЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ НАРОДНЫХ ТРАДИЦИЙ СОХРАНЕНИЯ ЗДОРОВЬЯ И ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ У КАРАКАЛПАКОВ.....	38
7. Дилором Разикова ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА ЯПОНИИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: КЛЮЧЕВЫЕ ЭТАПЫ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ.....	49
8. Фаррух Разаков УЗБЕКСКАЯ ИСТОРИОГРАФИЯ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ ОСМАНСКОЙ ИМПЕРИИ С ГОСУДАРСТВАМИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В XVI-XIX ВВ.....	64
9. Iroda Sanginova O‘ZBEKISTONDA AYOLLARNING DAVLAT VA JAMIYAT ISHLARINI BOSHQARISHDAGI ISHTIROKI GENDER TENGLIGINIG ASOSI SIFATIDA.....	71
10. Турдыгул Пирниязова ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН ТАРИХИДА ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИДАН КЕЙИНГИ ЙИЛЛАРДАГИ БУЮК ҚУРИЛИШЛАР ХАЛҚ ХОТИРАСИДА.....	76
11. Кямаля Наджафова РОЛЬ АХМЕД БЕКА АГАЕВА И ЕГО ПАРТИИ “ДИФАИ” В БОРЬБЕ ПРОТИВ ДАШНАКСКОГО ТЕРРОРА В КАРАБАХЕ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА.....	81
12. Ибрагимжан Ташматов ВЗАИМОСВЯЗЬ МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ И НАЦИОНАЛЬНОГО СОСТАВА СЕМЕЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	90
13. Shaxnoza Tasheva QASHQADARYODA MILLIY TIKLANISH DAVRIDA MADANIY MEROSNI ASRASH VA RIVOJLANTIRISH: (1991-2016YY).....	96
14. Umarali Shamayev MUSTAQILLIK YILLARIDA TARIXIY-MADANIY MEROS (ARXELOGIYA YODGORLIKLARI)GA BO‘LGAN E‘TIBORNING QONUN VA QONUNOSTI HUIJATLARIDA AKS ETISHI.....	101
15. Mirzabek Xolboyev FARG‘ONA VODIYSI OBLASTLARIDAGI ARXIV MUASSASALARI FAOLIYATI TARIXI: MUAMMO VA YECHIMLAR.....	106

Iroda Nematullayevna Sanginova,
Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti tayanch doktoranti.
i.sanginova@dtpi.uz

O‘ZBEKISTONDA AYOLLARNING DAVLAT VA JAMIYAT ISHLARINI BOSHQARISHDAGI ISHTIROKI GENDER TENGLIGINIG ASOSI SIFATIDA

For citation: Iroda N. Sanginova. WOMEN'S PARTICIPATION IN THE MANAGEMENT OF STATE AND PUBLIC AFFAIRS AS A BASIS FOR GENDER EQUALITY. Look to the past. 2025, Special issue 1, pp.71-75

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.15754396>

ANNOTATSIYA

Gender tengligi va jinsiy tenglik, aniqrog‘i: erkaklar va ayollar o‘rtasidagi tenglik – bu oilada va jamiyatda erkaklar va ayollar o‘rtasida teng huquqlarga erishishni nazarda tutadigan tushuncha va boshqa qonuniy munosabatlar. Ba’zi tadqiqotchilarning fikriga ko‘ra, gender tengligi - bu patriarxal tizimdan keyingi ijtimoiy-jinsiy munosabatlarning keyingi bosqichi. Gender tengligi tamoyili insonning shaxs sifatida paydo bo‘lishiga to‘sqinlik qiladigan barcha ijtimoiy to‘siqlarni o‘rganish va yo‘q qilish, shuningdek, hayotning barcha sohalarida erkaklar va ayollar shaxsiyatini anglash uchun teng ijtimoiy imkoniyatlarni yaratishdan iborat. O‘zbekiston gender tengligi ko‘rsatkichi ro‘yxatida 2019-yildan boshlab qatnashishni boshladi. 2019-yil holati bo‘yicha O‘zbekistonning gender tengligi ko‘rsatkichi ro‘yxatdagi 189 mamlakat ichida 62-o‘rinni egalladi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Aholishunoslik jamg‘armasi (UNFPA) ekspertlarining fikriga ko‘ra, O‘zbekistondagi har 100 000 dan 29 ayol gender tengsizlik tufayli vafot etishi va 15-19 yoshdagi har ming o‘spirin qiz uchun tug‘ish ko‘rsatkichi 23,8 ni tashkil qiladi.

Kalit so‘zlar: Ijtimoiy adolat, tenglik, jamiyat, ilm-fan, oila, zo‘ravonlik, ijtimoiy himoya, farovon oila, rivojlanish, deputat ayol, tadbirkor ayol.

Ирода Нематуллаевна Сангинова,
Денов Институт предпринимательства и педагогики
является базовым докторантом.
i.sanginova@dtpi.uz

УЧАСТИЕ ЖЕНЩИН В УПРАВЛЕНИИ ГОСУДАРСТВЕННЫМИ И ОБЩЕСТВЕННЫМИ ДЕЛАМИ КАК ОСНОВА ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА

АННОТАЦИЯ

Гендерное равенство и сексуальное равенство, а точнее: равенство между мужчинами и женщинами — это концепция, подразумевающая достижение равных прав и иных правовых отношений между мужчинами и женщинами в семье и обществе. По мнению некоторых исследователей, гендерное равенство является следующей стадией социально-

сексуальных отношений после патриархального строя. Принцип гендерного равенства заключается в изучении и устранении всех социальных барьеров, препятствующих становлению человека как личности, а также в создании равных социальных возможностей для реализации личности мужчин и женщин во всех сферах жизни. Узбекистан начал участвовать в Индексе гендерного равенства в 2019 году. По состоянию на 2019 год индекс гендерного равенства Узбекистана занимал 62-е место из 189 стран, включенных в список. По данным экспертов Фонда ООН в области народонаселения (ЮНФПА), в Узбекистане 29 из 100 тысяч женщин умирают из-за гендерного неравенства, а коэффициент рождаемости на каждую тысячу девочек-подростков в возрасте 15-19 лет составляет 23,8.

Ключевые слова: Социальная справедливость, равенство, общество, наука, семья, насилие, социальная защита, благополучная семья, развитие, женщина-депутат, женщина-предприниматель.

Iroda N. Sanginova,
Denov Institute of Entrepreneurship and
Pedagogy is a basic doctoral student.
i.sanginova@dtpi.uz

WOMEN'S PARTICIPATION IN THE MANAGEMENT OF STATE AND PUBLIC AFFAIRS AS A BASIS FOR GENDER EQUALITY

ABSTRACT

Gender equality and sexual equality, more precisely: equality between men and women, is a concept that implies the achievement of equal rights and other legal relations between men and women in the family and society. According to some researchers, gender equality is the next stage of socio-sexual relations after the patriarchal system. The principle of gender equality is to study and eliminate all social barriers that prevent a person from emerging as a person, as well as to create equal social opportunities for the realization of the personality of men and women in all spheres of life. Uzbekistan began participating in the Gender Equality Index in 2019. As of 2019, Uzbekistan's gender equality index ranked 62nd out of 189 countries on the list. According to experts from the United Nations Population Fund (UNFPA), 29 women out of every 100,000 in Uzbekistan die due to gender inequality, and the fertility rate for every thousand adolescent girls aged 15-19 is 23.8.

Index Terms: Social justice, equality, society, science, family, violence, social protection, prosperous family, development, female deputy, female entrepreneur.

Kirish:

Hozirgi rivojlanayotgan davrda ijtimoiy adolatni amalga oshirish uchun ayol va erkaklarning jamiyat hayotida tengligini ta'minlash ustuvor vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.[3] Hozirgi kunda ayollar huquqlarini to'la ta'minlash, ularni jamiyat va davlat boshqaruvi ishtirokiga keng jalb etish davlatimiz oldidagi ustuvor yo'nalishlardan biridir. Bunda gender tenglik masalasi muhim ahamiyat kasb etadi. Gender tenglik o'zi nima? Gender tenglik – xotin-qizlar bilan erkaklar hayoti va faoliyatidagi o'zaro munosabatlarning barcha sohalarida, shu jumladan, savdo, iqtisodiyot, huquq, ta'lim, ilm-fan sohalarida namoyon bo'ladigan siyosiy-huquqiy hamda ijtimoiy-iqtisodiy tenglikdir. Shu jihatdan, gender tenglik adolatli ijtimoiy davlat qurishga bevosita ko'maklashadigan tushuncha hisoblanadi. Milliy qonunchiligimizning asosi bo'lgan Konstitutsiyamiz bunga yaqqol misoldir. Ayniqsa, yangi tahrirda qabul qilingan Konstitutsiyamiz gender tenglikka oid normalar hisobiga yanada to'ldirildi. 2023-yil 30-aprel kuni o'tkazilgan referendumda qabul qilingan yangi tahrirdagi Asosiy qonunimizning 58-moddasida gender tenglikka oid normalar quyidagicha berilgan: “Xotin-qizlar va erkaklar teng huquqlidirlar. Davlat xotin-qizlar va erkaklarga jamiyat hamda davlat ishlarini boshqarishda, shuningdek jamiyat va davlat hayotining boshqa sohalarida teng huquq va imkoniyatlarni ta'minlaydi”. So'zimizning isboti sifatida shu narsani aytishimiz mumkinki, qaysi sohada bo'lmasin ayollarga erkaklar qatori jamiyatda o'z o'rnini topishga keng imkoiyatlar eshigi ochilgan.[4] Misol uchun. Ayol vazir, ayol senatr, ayol deputat, ayol hokim, ayol tadbirkor, ayol

mahalla raisi, kabi lavozimlarda erkaklar qatori faoliyat yuritimoqdalar. Mahallalarda ham bugungi kunda faoliyat yuritayotgan ayollar soni keskin ko'payib bormoqda. huquq va erkinliklari buzilgan, oilaviy zo'ravonlikka yoki ish faoliyati bilan bog'liq turli xil muammolarga duch kelgan xotin-qizlar o'z muammolari haqida aynan ayol kadrlarga qiynalmay, oson murojaat qilib, o'z fikrlarini erkin bayon qila oladi. Bu esa bevosita ushbu holatdagi ziddiyatlar va hozirgi kundagi ko'plab muammolarning hal bo'lishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi..Binobarin, ayollarni jamiyat va davlat boshqaruviga jalb etish masalasi juda muhim. Chunki xotin-qizlar jamiyat hayotida va davlat ishlarida qanchalik faol bo'lsa, o'z huquq va erkinliklarini to'g'ri anglab yetsa, bugun taraqqiyotimizga to'g'onoq bo'lib turgan ayrim ijtimoiy muammolarga shunchalik tezroq barham beriladi. Bundan tashqari gender tengligi masalasi UNICEF ayollar va qizlarni gender tengligini ta'minlashga chaqirib, ularning yanada yaxshi kelajak qurish uchun imkoniyatlarini kengaytirishga e'tibor qaratdi. Bunga erishish uchun ayollarning iqtisodiy, siyosiy va boshqaruv sohalarida faol ishtirok etishini, rasmiy va norasmiy ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirishni hamda qizlarning fan, texnologiya, muhandislik va matematika (STEM)da ishtiroklariga hamda raqamli texnologiyalar ko'nikmalariga sarmoya kiritish zarur. O'zbekiston hukumati qizlar va ayollar huquqlarini kengaytirish borasida ulkan sa'y-harakatlarni amalga oshirmoqda. Ular uchun salmoqli yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, shaharda ham, qishloqda ham qizlar va ayollar uchun teng imkoniyatlar yaratish borasida hali ko'p ishlar qilinishi kerak.[5]

Bunga ayollar va qizlarning rasmiy va norasmiy ta'lim, jumladan, STEM ko'nikmalari, rasmiy bandlik, past foizli kreditlar, yerga egalik qilish va undan foydalanish huquqi kabi resurslar va imkoniyatlardan teng foydalanishni ta'minlash orqali erishish mumkin.[6] Yanada ijobiy natijalarga erishish uchun ayollar va qizlarning roli va mas'uliyatiga oid kamsituvchi stereotiplarni yo'q qilishga davlat tashkilotlari, nodavlat notijorat tashkilotlari va hamjamiyatlar hissa qo'shishi mumkin. Chekka qishloq hududlarida istiqomat qiluvchilar, kam ta'minlangan oilalar, nogironligi bo'lgan shaxslar va boshqa ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarga alohida e'tibor berish kerak. Nogironligi bo'lgan qizlar, ayniqsa, o'qish va ta'limdan chetda qolish xavfi ostidadir. Ular raqamli dunyoda xavfsiz harakat qilish uchun minimal kompyuter savodxonligiga ega emaslar. Bu nafaqat ularning kelajakdagi ta'lim olish va kasbga ega bo'lish imkoniyatlarini cheklaydi, balki ularni onlayn tarzda ta'qib qilish va qo'rqitilish oldida himoyasiz qilib qo'yadi. Shu nuqtai nazardan, qizlarning, jumladan, nogironligi bo'lgan qizlarning kompyuter savodxonligini oshirish dasturi orqali qizlar o'rtasida STEM ko'nikmalarini rivojlantirish UNICEFning O'zbekistondagi vakolatxonasi joriy yildagi ustuvor yo'nalishlaridan biridir.[7]

Material va tadqiqot usullari (Materials and methods):

Tadqiqot olib borish jarayonida ilmiy muammoga sivilizatsion yondashuv asosida tarixiy-qiyosiy, muammoli-xronologik, ob'ektivlik, tizimli tahlil, manbaviy, qiyosiy-mantiqiy tahlil, xolislik, og'zaki so'rov kabi usullar yordamida o'rganildi. O'zbekistonda jamiyat va davlatni boshqarishda ayollarning roli (gender tengligi) qanday darajada ekanligi, bu sohada qabul qilinayotgan farmon, farmoish, qarorlarning natijalari bilan bog'liq tadbirlar va ularning ahamiyati bilan bog'liq tadbirlarning amalga oshirilishiga oid birlamchi hujjatlar tahliliga tayangan xolda atroflicha tadqiq etildi.[8]

Natijalar va ularning muhokamasi (Results and its discussion):

XX - XXI asrlarda jamiyatning dolzarb muammolaridan biri sifatida gender tenglik masalalarini qayta ko'rib chiqish va uni amaliy o'zgartirish masalalari katta o'rin egallagan. Ushbu o'zgarishlarning asosiy yo'nalishi ayollarning mehnat va ijtimoiy faoliyatning turli sohalarida tutgan o'rni va rolga yangicha qarashda, har ikkala jins vakillarining motivlari, manfaatlari, pozitsiyalari va faoliyatining uyg'unligi g'oyasidadir. O'zbekistonda so'nggi yillarda gender tengsizligini bartaraf etish bo'yicha ishlar faollashdi. Gender siyosati muammolari, gender tadqiqotlari, ayniqsa, "Ayollar muammosi" bilan bog'liq masalalar rasmiy darajada davlat siyosatining ustuvor masalalari qatoriga kiritilgan. Xotin-qizlarning mavqeyini oshirish, ayniqsa, ularning huquqlarini qonuniy hujjatlari orqali himoya qilish va kengaytirish bo'yicha chora-tadbirlar belgilandi. Xotin-qizlar erkaklar bilan mehnat bozorida teng ishtirok etganlarida edi, O'zbekiston milliy daromadi qariyb 29 foizga oshgan bo'lar edi. Ishlaydigan xotin-qizlar erkaklar oladigan ish haqiga yetsalar edi,

daromad ortishi 700 mingdan ortiq odamni kambag'allikdan olib chiqar edi. O'zbekistonning bunday ulkan salohiyatni amalda tatbiq etishiga nima to'sqinlik qilmoqda? Ushbu Mamlakat bo'yab Gender tengligi tahlilida jarayonlarning kuchli tomonlari aniqlanib, O'zbekistonda davom etayotgan ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlar doirasida tenglikni oshirish yo'lidagi qolgan to'siqlar ko'rib chiqiladi. Bu hujjat hukumat, Jahon banki, taraqqiyot yo'lidagi xalqaro hamkorlar, ilmiy doiralar va boshqalar tomonidan mavjud tahliliy ishlanmalarni jamlaydi. Va nihoyat, yanada kengroq inklyuziv farovonlik yo'lida, O'zbekistonning joriy ko'rsatkichlari va salohiyati o'rtasidagi tafovutni bartaraf etish uchun zarur bo'lgan bir qator ustuvor maqsadlar taklif qilinadi. Davomli gender tengsizligi muammosi O'zbekistonning rivojlanish salohiyatini cheklab kelmoqda edi. Global ko'rsatkichlar bilan solishtirganda, O'zbekistonning gender tengligi bo'yicha so'nggi yillardagi faoliyatida ko'plab kuchli va zaif tomonlar aniqlanadi edi. Sog'liqni saqlash, ta'lim va turmush darajasi bo'yicha inson taraqqiyoti yutuqlaridagi tafovutlarni o'lchaydigan 2022-yilning global gender taraqqiyot indeksida O'zbekiston 189 ta davlat orasida 106-o'rinni egallab turgan edi. Monitoring natijalariga ko'ra, ayollar birgina o'rtacha umr ko'rish davomiyligi bo'yicha erkaklarga nisbatan yuqori ko'rsatkichga ega. 2023-yilda Ayollar, Biznes va Qonun (WBL) indeksi orqali o'lchangan tenglikka to'sqinlik qiluvchi qonuniy to'siqlar O'zbekistonni, atigi 70.6 ball bilan, Yevropa va Markaziy Osiyo (EMO) mamlakatlari ro'yxatining eng past qismida joylashtirdi - ayniqsa, genderni asoslangan zo'ravonlik, ish joyidagi tenglik, teng maosh, ota-onalik va pensiyalar bilan bog'liq qonunchilikka oid masalalar bo'yicha. Shuni ham ta'kidlash joizki, Bu kabi qiyinchiliklarga qaramay, O'zbekiston bir qancha muhim jihatlarda, birinchi navbatda, sog'liqni saqlash va ta'limning asosiy xizmatlaridan teng foydalanish bo'yicha nisbatan ijobiy natijalarni namoyish qilib kelmoqda, va bu mamlakatning global Gender tengsizlik indeksidagi yuqori ko'rsatkichlarida aks etishi bilan o'z tasdig'ini topgan. Umuman olganda, ushbu taqqoslashlar O'zbekistonda erkaklar va ayollar uchun inson kapitaliga sarmoya kiritish barqaror an'analari mavjud bo'lsa-da, yanada keng inklyuziv jamiyatni tashkil toptirish kabi dolzarb vazifa hali-hanuz yechilmaganini namoyon etmoqda. Hayot shiddat bilan o'zgarayotgan davrda jamiyat ham taraqqiy etar ekan, insonlar ham zamon bilan hamnafas bo'lishga harakat qilashadi. Mamlakatda ayollarning davlat va jamiyatni boshqarishdagi o'zni masalasidagi qabul qilinayotgan qaror, farmon, farmoyishlar mamlakatda ayollarning roli oshirishga xizmat qilmoqda. Endilikda ayollar faqat uy-ishlari, bola tarbiyasi bilan shug'ullanib, "yo oila, yo ish", - degan fikrlar gender tengligiga to'sqinlik qiladi. Ko'rib turibmizki, rivojlanishning eng o'tkir muammolaridan biri tenglikka erishish, ayniqsa, jamiyatda ham, oilada ham erkak va ayolning gender tengligiga erishish eng og'ir masalalardan biridir. Ming afsuski, xotin-qizlar ko'pincha rivojlanish jarayonidan chetda qoladi va hatto unda ishtirok etgan taqdirda ham juda katta qiyinchiliklar, yo'qotishlar (bunda ko'pgina hollarda oilaviy nizolar, ajrimlar) evaziga erishadi. Mazkur holatlarningni oldini olishda 2019-yil 2-sentabrda qabul qilingan "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida" O'zbekiston Respublikasining qonuni xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rniga qaratilgan huquqiy himoya, huquqiy kafolat sifatida ma'qullangandi. Bundan tashqari O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida xotin-qizlar va erkaklar teng huquqliligi mustahkamlab qo'yilgan. Ayollar haqida ko'p ulug' so'zlar aytilgan va aytiladi. 2030-yilgacha gender tengligi xususiy va davlat sohalarida ayollar huquqlarini cheklab qo'yayotgan kamsitishning ko'plab asosiy sabablarini bartaraf etish bo'yicha shoshilinch choralar ko'rishni talab qiladi.[9] Masalan, kamsituvchi qonunlarni o'zgartirish va tenglikni faol rivojlantirish uchun qonunlarni qabul qilish kerak. Shunga qaramay, 49 mamlakatda ayollarni oiladagi zo'ravonlikdan himoya qiluvchi qonunlar hali ham mavjud emas, 39 ta davlatda esa qizlar va o'g'illar uchun teng meros huquqi mavjud. Gender asosidagi zo'ravonlikka barham berish bugungi kunda dunyodagi eng dolzarb masaladir. Ayollarning barcha sohalaridagi samarali mehnati, ayniqsa, farzandlar tarbiyasi, oila hayotidagi ulkan xizmatlarini hech narsa bilan o'lchab, qiyoslab bo'lmaydi. So'ngi vaqtlarda e'tibor berib qaraydigan bo'lsak mahallalarda ham xotin qizlarimiz faqat bola parvarishi bilan shug'ullanib qolmasdan balki, tadbirkorlik ham qilmoqdalar, o'z kasbiy faoliyatlari yuzasidan yuqori marralarga erishmoqdalar.

Vazirlar Mahkamasining “2030-yilgacha bo‘lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarorida O‘zbekiston Barqaror rivojlanishning Beshinchi maqsadi gender tenglikni ta‘minlash, barcha xotin-qizlarning huquq va imkoniyatlarini kengaytirish belgilangan. Unga ko‘ra, 2030-yilga borib barcha xotin-qizlarga nisbatan kamsitishlarning har qanday shakliga barham berish, siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy hayotda qarorlar qabul qilishning barcha darajalarida ayollarning to‘liq va samarali ishtirokini, yetakchilik qilish uchun teng imkoniyatlarni ta‘minlash zarur.

Xulosa:

Xulosa qilib shu narsani aytishimiz joizki gender tengligini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yish, davlat va jamiyat ishlarini boshqarishda ayollarning rolga katta e‘tibor berish bugungi kunda nafaqat O‘zbekiston balki butun dunyo mamlakatlarining asosiy muammosini bartaraf etishni o‘z oldiga maqsad qilib qo‘ymoqdalar. ko‘ra, oliy ma‘lumotli ayollar soni tarixiy maksimal darajaga yetganiga qaramay, ularning ish bilan ta‘minlanish holati achinarli ko‘rinishga ega. **Universitetlarni** imtiyozli diplom bilan tugatgan yosh qizlar, ayniqsa, **tibbiyot** va **matematika** kabi fanlardan yosh yigitlarni tobora ortda qoldirishlariga qaramay, ish topa olmaydilar. Hatto ish topishga muvaffaq bo‘lganlar ham har doim ham ijtimoiy ishonchsizlik tufayli o‘zlarini ishonchli his qila olmaydilar. Yoki bo‘lmasa turmush o‘rtog‘i ishlagani qo‘ymayotgan oilalar ham ko‘plab uchrab turmoqda. Aynan mana shu holatlar oilalarning ajrim holatiga yoki bo‘lmasa o‘lim bilan yakunlanayotgan voqealar ham ko‘plab uchrab turmoqda. Aynan mana shunday holatlarni oldini olish uchun O‘zbekistonning har bir fuqarosi o‘z huquqlarini, va burchlarini yaxshi bilib olsalar, o‘zlarining va mamlakat rivojiga katta hissa qo‘shgan bo‘ladilar.

Iqtiboslar/Сноски/References:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi
2. Zebo Mirzayeva. Gender siyosatining ijtimoiy-siyosiy asoslari” 2006 yil.
3. Mavluda Iskandarova. O‘zbekistonda gender tengligi va ayollarning ijtimoiy faolligi” 2013 yil.
4. Dilfuza O‘rinboyeva. Dissertatsiya. Gender tengligi-O‘zbekiston ijtimoiy siyosatining ustuvor yo‘nalishi sifatida”2018 yil.
5. Gulchehra Raxmatova. Dissertatsiya: Oila va gender munosabatlarining ijtimoiy-falsafiy tahlili. 2010 yil.
6. Qodirova G., Jo‘rayeva M. «Gender va jamiyat» 2015
7. Ochilova M. 2019. «Gender tengligi va inson huquqlari».
8. Abdullayeva D. 2012 yil. ”O‘zbek jamiyatida ayol obrazining o‘zgarishi” 2012 yil.
9. Mo‘minova G. 2020 yil. ”Gender siyosati va demokratik taraqqiyot. 2020 yil.

ЎТМИШГА НАЗАР

1 МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР 1

LOOK TO THE PAST
SPECIAL ISSUE 1

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000